

PRENASLEDOVANIE KREŠŤANOV
V ROKOCH 1948 - 1989

Simona Murdziková

Gymnázium v Stropkove

Školský rok: 2007/2008

ODBOR/PK: História

Školiteľ: Mgr. Elena Vasilková

Dátum zadania témy:

KONZULTÁCIE:

Dátum:

Podpis školiteľa:

Dátum:

Podpis školiteľa:

Dátum:

Podpis školiteľa:

ODOVZDANIE:

Dátum:

Podpis školiteľa:

OBHAJOBA:

Dátum:

Podpis školiteľa:

HODNOTENIE PREZENTÁCIE:

.....

Obsah

ÚVOD

1	AKCIE KOMUNISTOV PROTI REHOLIAM	5
1.1	Akcia „K“ – Kláštory.....	5
1.2	Akcia „R“.....	6
2	LIKVIDÁCIA GRÉCKOKATOLÍCKEJ CIRKVI	9
2.1	Akcia „P“ – Pravoslavizácia.....	9
2.2	Akcia „P – 100“.....	12
3	PRAKTICKÁ ČASŤ	14
3.1	Cieľ prieskumu.....	14
3.2	Predmet prieskumu.....	14
3.3	Objekt prieskumu.....	14
3.4	Metódy prieskumu.....	14
3.5	Stanovenie hypotéz.....	14
3.6	Rozprávania prenasledovaných.....	15
3.6.1	Rozprávanie č. 1.....	15
3.6.2	Rozprávanie č. 2.....	17
3.6.3	Rozprávanie č. 3.....	18
3.6.4	Rozprávanie č. 4.....	20
3.7	Analýza dotazníka.....	22
3.8	Hodnotenie hypotéz.....	32

ZÁVER

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

PRÍLOHY

Úvod

Dvadsiate storočie malo byť podľa mnohých predpovedí storočím udivujúcej techniky, zázrakov vedy a blahobytného života. Proti všetkým očakávaniam sa stalo naopak storočím neslýchanej surovosti, dvoch svetových vojen a predovšetkým dvoch najzločinnejších štátnych režimov s neslýchanou tyraniou, utrpením a horami nevinne pozabíjaných ľudí v Európe i mimo nej.

O prvom režime sa za polstoročie popísalo mnoho kníh, historických a faktografických i románov. O zločinnom systéme komunizmu a jeho násilnej ateizácii života sa napísalo omnoho menej, a aj to len akosi hanblivo, zdržanlivo alebo priam retušujúco nepravdivo. Platí to aj na naše pomery. O zločinoch komunizmu vieme menej než o zločinoch nacizmu, hoci o oboch by mali rovnako vedieť už deti zo škôl a malo by to rovnako vedieť i celé kultúrne spoločenstvo.

Túto prácu som sa rozhodla napísať preto, aby som mojim spolužiakom priblížila život v období ťažkého prenasledovania a perzekúcií. Chcem im ukázať dobu, v ktorej boli ľudia trestaní a ponižovaní pre dnes prirodzené veci, odhaliť aj druhú stránku socialistického režimu v našej krajine, kedy sa každý mal mať dobre a žiť v dostatku.

V teoretickej časti práce sú opísané najväčšie komunistické akcie organizované proti cirkvi. Nachádza sa tu podrobný priebeh akcií „K“ a „R“, ktoré boli zamerané proti reholiam a priebeh akcie „P“, ktorou komunisti chceli odstrániť gréckokatolícku cirkev. S touto akciou súvisela aj akcia „P – 100“, v ktorej bolo vyst'ahovaných mnoho kňazských rodín.

Prvú časť prieskumu som zamerala na zisťovanie informovanosti mladých ľudí o tomto období a ich postoja k udalostiam spojeným s komunistickým režimom. Druhá časť je venovaná rozprávaniu prenasledovaných v mojom okolí, ktorou chcem opísať mladým ľuďom spôsob života počas totality.

Chcela by som sa poďakovať mojej konzultantke Mgr. Elene Vasilkovej za jej trpezlivosť, odborné rady a obetavý prístup, ktorými mi pomohla pri písaní tejto práce. Zároveň chcem vyjadriť vďaku Mgr. Markijanovi Greškovi, ktorý mi pomohol pri nadväzovaní kontaktov s prenasledovanými, všetkým osobám, ktoré mi poskytli rozhovor a respondentom, ktorí sa zúčastnili prieskumu.

1 AKCIE KOMUNISTOV PROTI REHOLIAM

Pokus o likvidáciu mužských a ženských reholí bol hrubým zásahom do štruktúry katolíckej cirkvi tak, ako sa vytvorila počas predchádzajúceho tisícročia. Rehoľné spoločenstvá sprevádzali katolícku cirkev prakticky od zrodu západoeurópskej kresťanskej kultúry. Komunistické vedenie videlo v reholiach nebezpečného ideologického konkurenta, ktorý má vplyv na masu. Išlo mu však aj o majetok, ktorý rehole spravovali.

1.1 Akcia „K“ – Kláštory

Bezprostrednou prípravou k akcii „K“ bol proces s predstaviteľmi jednotlivých rádov. Proces mal odôvodniť násilný zásah proti reholiam a spracovať verejnú mienku. Réžia a priebeh procesu boli vopred dohodnuté na ministerstve spravodlivosti, v úzkej kooperácii s predstaviteľmi ŠtB a generálnej prokuratúry. Proces pred Štátnym súdom v Prahe sa začal 31. 3. 1950. V histórii československej komunistickej justície išlo o prípravu a rozsahom najväčší cirkevný proces. Rehole boli v procese diskreditované ako „slepý nástroj Vatikánu“, a ten zas obviňovaný ako „agent imperializmu“. Činnosť obžalovaných kvalifikoval ako vlezradu a vo väčšine prípadov i vyzvedačstvo.

Realizáciu akcie „K“ prevzala ŠtB. Jej kompetentní príslušníci sa zúčastňovali prípravných porád súvisiacich s prípravou a realizáciou akcie. Urobil sa štátnobezpečnostný prieskum kláštorov, zisťovali sa počty ich obyvateľov. Jednotlivé krajské veliteľstvá ŠtB vypracovali v marci 1950 realizačný plán akcie. Príslušníci ŠtB dostali, okrem priamej účasti na sústreďovaní rehoľníkov, za úlohu obsadiť poštové úrady v obciach kde bude prebiehať sústreďovanie a vyst'ahovávanie a blokovat' poštové zásielky, odpočúvať telefóny určené farským úradom a kláštorom. Spolu s príslušníkmi SNB mali vykonávať cestné kontroly a domové prehliadky v kláštoroch. Podľa pokynov mali byť všetky prípravy súvisiace s akciou „K“ skončené 8. 4. 1950. Zvláštny rozkaz ministra vnútra z 12. 4. 1950 určil začiatok akcie na noc z 13. na 14. 4. 1950.

V stanovenú hodinu sa príslušníci ozbrojených zložiek začali dobýjať do kláštorov. Po vniknutí do kláštorov rehoľníkov zhromaždili a informovali o dôvode zásahu – údajnej protištátnej činnosti reholí. Nadránom ich erárnymi autobusmi a nákladnými autami zväžali do sústreďovacích kláštorov.

Rehoľníci, u ktorých sa predpokladal kladný vzťah k režimu, boli preradení do verejnej duchovnej správy. Obyvateľstvo bolo tajne pripravovaným zásahom ozbrojených zložiek

proti reholiam zaskočené. Okrem prejavov skrytého nesúhlasu organizovali demonštrácie a pokúšali sa vyslobodiť internovaných rehoľníkov.

V obidvoch etapách bolo celkovo sústredených 1180 rehoľníkov z 15 reholí. Ako sa ukázalo, akcia „K“ prebehla podľa plánu, ale reálne výsledky a očakávania z propagandy o kláštoroch ako „hniezdach protištátnej činnosti“ sa nespĺnili. Situáciu zachraňovali nevieryhodné hlásenia, že sa vraj v kláštoroch našli zbrane a množstvo protištátnych letákov. Pri akcii „K“ sa ukázali najmä morálne slabiny likvidátorov.

Život v sústredovacích kláštoroch sa riadil prakticky podľa pravidiel blízkych väznic. Popri práci mali rehoľníci vyhradený čas na politickú prevýchovu. Komunikácia s vonkajším svetom bola úplne vylúčená alebo sa obmedzovala na minimum. Pozornosť štátnych orgánov sa zamerala na sústredených mladých rehoľníkov, ktorí boli oddelení od kňazov. Niektorí mladí rehoľníci sa mali stať vojakmi a museli sa podrobiť ideologickému preškoleniu. Ďalšia veľká skupina najmladších rehoľníkov bola posielaná vykonávať tie najťažšie manuálne práce na stavbe „Priehrady mládeže“.

Vedúci stranícki a štátni činitelia po niekoľkomesačných skúsenostiach videli, že rehole sa vnútorne nepodarilo rozložiť, ba že sa v skrytosti pripravujú na prácu v podzemí. Rozhodli sa teda riešiť vec vyst'ahovaním „reakčných“ rehoľníkov do Čiech. Sledoval sa tým dvojaký efekt. Očakávalo sa, že rehoľníci v cudzom, prevažne nenáboženskom prostredí bez života v komunite postupne opustia svoje povolanie. Súčasne sa slovenské tradične náboženské prostredie malo ocitnúť úplne mimo dosahu vplyvu rehoľníkov. Realizácia celého plánu sa uskutočnila v priebehu roka 1951.

Neskôr sa ukázalo, že pôvodný zámer stranického vedenia sa uskutočnil iba čiastočne. Protiprávny zásah proti reholiam – neexistoval žiadny oficiálny dokument o ich rozpustení – ich činnosť síce ochromil, ale rehoľníci sa dokázali adaptovať na ťažké podmienky, ktoré im pripravil komunistický režim a boli ochotní znášať prenasledovanie. Nešetným zaobchádzaním a zväžaním však boli počas „barbarskej noci“ zničené a rozkradnuté vzácne rukopisy, tlače, obrazy a nábytok.

1.2 Akcia „R“

Po realizácii akcie „K“ prišiel na rad zásah proti ženským reholiam. Prípravy na zásah prebiehali ako súčasť príprav akcie „K“. Aj oficiálna kampaň proti reholiam zasiahla rovnako mužské ako aj ženské rehole. Cieľom teda bola aj likvidácia ženských reholí, i keď spôsob a taktika mali byť rozdielne. Cirkevná šestka rozhodla 25. 1. 1950, že ženské rehole budú vyzvané, aby sa zapojili do práce v nemocniciach a sociálnych ústavoch. Bolo

schválené, že sústredenie ženských reholí prebehne až v ďalšej etape, t. j. po sústredení mužských rádov. Prípravy na likvidáciu ženských kláštorov vyvrcholili v júli a v auguste 1950.

Na rozdiel od akcie „K“ sa malo postupovať miernejšie a vyzdvihovala sa zásada „dobrovoľnosti“. Termín akcie bol určený na 29.-31. 8. 1950. Plán zásahu sa členil na dve etapy: 1. Od 24. do 28. 8. prípravná fáza (pohotovosť nočnej a telefonickej služby na cirkevných oddeleniach KNV a ONV, inštruktážne porady funkcionárov KNV a ONV, zaistenie bezpečnostných opatrení a vysvetľovacia akcia medzi veriacimi v okolí kláštorov, 28. 8. prerokovanie úloh akcie „R“; 2. Od 28. do 31. 8. 1950 realizačná fáza (informatívna návšteva predsedov MNV a MO KSS 28. 8., 29.--31. 8. predseda ONV, okresný cirkevný tajomník, funkcionár ľudovej správy a zmocnenec príjdu do kláštora a predložia príписы S1ÚC). V inštrukciách členom okresných cirkevných pätiiek sa otvorene hovorí o taktike, ktorú mali použiť pri príchode do kláštora. Táto taktika bola založená na využití pestrej škály klamstiev. Pri rokovaní sa malo za každú cenu docieľiť dobrovoľné vyst'ahovanie kláštora, a to do vopred určeného objektu.

S1ÚC pozval prípisom z 23. 8. 1950 predstavené provinciálov a rehoľných domov na poradu, ktorá sa mala konať 28. 8. 1950. Predmet porady nebol oznámený. Každú predstavenú pozvali zámerne na iný čas. Účasť bola označená ako povinná a nutná. Počas pohovoru na S1ÚC ich postavili pred hotovú vec, - museli zobrať na vedomie dekrét o presťahovaní rehoľníčok do určených objektov a ich novú pracovnú náplň. Neprítomným mal doručiť dekrét určený zmocnenec. Realita bola však taká, že provinciálne predstavené, vzhľadom na krátky čas, väčšinou nestihli o výsledkoch „porady“ na S1ÚC informovať predstavené jednotlivých rehoľných komunit. Likvidátori si tak mohli doslova vychutnať prekvapenie, pretože mali k dispozícii dekrét, že vyst'ahovanie je dohodnuté s provinciálnymi predstavenými.

Na akcii „R“ sa významnou mierou podieľala ŠtB. Jej orgány boli v niektorých prípadoch súčasťou delegácií, ktoré navštevovali kláštory v jednotlivých okresoch. Akcia „R“ sa realizovala 29. 8. 1950 o 8.00 hod. ráno. Najvyššie stranické miesta hodnotili priebeh akcie ako hladký, bez väčších komplikácií. Skutočnosť bola iná. Aj napriek systematicky spracovávanej verejnej mienke, veľká časť slovenskej verejnosti nesúhlasila s likvidáciou. Na niektorých miestach dochádzalo ku konfrontáciám. Tie však nedosiahli také rozmery, aby boli nasadené pripravené policajné a vojenské jednotky.

V akcii „R“ v dňoch 28.-31. 8. 1950 bolo sústredených 1962 rehoľníčok a „vyprázdnených“ 137 objektov. V snahe získať čo najviac objektov a minimalizovať počet

objektov určených na sústredenie, do sústredovacích kláštorov doslova napchali čo najviac rehoľníčok. Vytvorili neznesiteľné podmienky. Zo sústredenia boli v zásade vylúčené rehoľníčky, ktoré pracovali v zdravotníctve a charite. Stačilo však obvinenie či dôvodné podozrenie z protištátnej činnosti, a cirkevná päťka rozhodla o ich sústredení. Iniciátori akcie rákali s tým, že po premiestnení rehoľníčok do preplnených sústredovacích kláštorov a ich stálym premiestňovaním dôjde k ich premiešaniu a vytvorí sa neznesiteľná atmosféra. Dúfali, že v takýchto podmienkach spojených s presviedčaciu kampaňou dôjde v pomerne krátkom čase k odlivu z reholí. Vo všetkých 16 sústredovacích kláštoroch mali rozhodujúce slovo zmocnenkyne S1ÚC. Išlo o ženy fanaticky oddané komunistickej ideológii a dobre honorované. Návštevy boli obmedzené na minimum, pošta sa prísne cenzurovala. Sústredené rehoľníčky pracovali v poľnohospodárstve na JRD a štátnych majetkoch, alebo im prinášali prácu z rôznych podnikov. Predpokladaný odliv z reholí však nenastal.

Komunistické vedenie sa usilovalo postupne redukovať počet rehoľníčok na Slovensku. Už samotná ich prítomnosť sa, aj napriek izolácii, považovala za nebezpečnú a škodlivú. Podobne ako pri mužských reholiach, rozhodlo sa o vyvezení veľkej časti sústredených rehoľníčok do Čiech. Rátalo sa s tým, že zmena prostredia a zapojenie do výroby priamo v podnikoch urýchli vystupovanie rehoľníčok z reholí. Staré a choré rehoľníčky boli sústredené v charitných domovoch, kde sa o nich mohol starať obmedzený počet rehoľníčok.

2 LIKVIDÁCIA GRÉCKOKATOLÍCKEJ CIRKVI

2.1 Akcia „P“ – pravoslavizácia

Tento zásah do cirkevnej štruktúry Slovenska, ktorý sa uskutočnil v roku 1950 sa stal reálnym po príchode komunistickej strany k moci. Už pred rokom 1948 sa stretávame s otvorenými útokmi proti predstaviteľom gréckokatolíckej cirkvi. Pravoslávna cirkev bola oficiálne predstavovaná ako symbol slovanstva a víťaznej veľmoci – Sovietskeho zväzu. Nebolo ľahké rozlíšiť, čo bol záujem pravoslávnej cirkvi a čo záujem Sovietskeho zväzu, pretože obidva záujmy splývali. V rokoch 1945 – 1948 sa posilnili pozície pravoslávnej cirkvi v Československu a súčasne sa vytvorili predpoklady na realizáciu prechodu gréckokatolíkov k pravoslávii. Citelným oslabením gréckokatolíckej cirkvi boli politické procesy s gréckokatolíckymi kňazmi a rehoľníkmi, ktoré mali kompromitovať celú cirkev z údajných spojení s členmi UPA. Likvidácia baziliánskych mužských a ženských rehoľných domov sa uskutočnila už vo februári 1949.

Budúcnosť gréckokatolíkov v Československu predurčila likvidácia únie v ukrajinskej Haliči v roku 1946, v Rumunsku v roku 1948 a v Zakarpatskej Ukrajine v roku 1949. Mohol ju ovplyvniť vzťah československého komunistického vedenia k Sovietskemu Zväzu. To bol však vzťah úplnej podriadenosti. To sa prejavilo aj pri likvidácii gréckokatolíckej cirkvi.

V auguste 1949 vypracovalo cirkevné oddelenie Národného frontu, v koordinácii s predstaviteľmi pravoslávnej cirkvi, plán postupnej likvidácie gréckokatolíkov – zvýšením počtu pravoslávnych kňazov, získaním skupiny gréckokatolíckych kňazov pre pravoslávie, zintenzívnením propagandy za prestup na pravoslávie, podporou výstavby pravoslávnych chrámov a založením pravoslávnej eparchie so sídlom v Prešove. Plán bol koncipovaný ako dlhodobý, a mal sa uskutočňovať prostredníctvom tzv. návratových výborov, vytvorených v obciach a okresoch z komunistov – gréckokatolíkov a sympatizantov pravoslávia. Cirkevná šestka ÚV KSČ tento plán schválila 31. 8. 1949. Predstavitelia pravoslávnej cirkvi potom dohodli zjednodušenie prestupu gréckokatolíkov na pravoslávie, pretože sa usilovali urýchliť tento prestup a v tomto smere aj vyvíjali tlak na politických činiteľov.

Nedatovaný dokument (vznikol medzi 22. – 26. 2. 1950 pravdepodobne v dielni SÚC) navrhuje ďalší postup: s akciou počať do 1. 3. 1950 (v tento deň sa konalo sčítanie ľudu), podrobne inštruovať členov KSS na východnom Slovensku, vydať propagačný materiál proti únii, rozvinúť prestupové hnutie „zdola“, dobudovať cirkevný štátny aparát na východnom Slovensku, uskutočniť rýchly úder proti gréckokatolíckej kapitule a duchovenstvu postavením pred alternatívu prestup alebo strata existencie, kňazom ktorí

prestúpia treba materiálne pomôcť, ponechať nezmenené bohoslužobné obrady a zvyklosti, získať učiteľov pre podporu prestupovej akcie a zmobilizovať Ukrajinskú národnú radu a časopis Prjaševčinu. Na tento dokument nadväzuje rozhodnutie cirkevnej komisie ÚV KSČ z 27. 2. 1950. Jej prítomní členovia schválili rámcový priebeh akcie: vo všetkých obciach, kde sú gréckokatolícke fary a kostoly sa vytvoria návratové výbory. S podporou národných výborov a pravoslávnej cirkvi by sa získala väčšina pre prestup na pravoslávie. Návratové výbory by potom vyslali svojich delegátov na snem, ktorý by rozhodol o prestupe.

Prítomní členovia cirkevnej komisie rozhodli začať akciu okamžite a ešte pred jej zahájením internovať Gojdiča a Hopku. Podľa tohto plánu sa mali v okresoch sformovať skupiny gréckokatolíckych kňazov, ktorí chcú prestúpiť na pravoslávie. Na uľahčenie akcie a zastrašenie tých, ktorí by chceli zotrvať v gréckokatolíckej cirkvi, malo slúžiť zatýkanie „reakčných“ kňazov. V máji sa malo ukončiť formovanie návratových výborov v obciach, začiatkom júna sa mal uskutočniť úder proti biskupom P. Gojdičovi a V. Hopkovi. Akcia mala vyvrcholiť zvolaním soboru – snemu duchovných a laických zástupcov v Prešove 24. 6. 1950. Tu sa malo vyhlásiť odtrhnutie od Ríma a požiadať biskupa Alexeja o prijatie do pravoslávnej cirkvi.

Aj napriek veľkému úsiliu návratové výbory nevyvíjali dost' iniciatívy, a na prestup sa nedarilo získať väčší počet gréckokatolíckych kňazov. Komunistickí činitelia sa pokúšali získať na prestup na pravoslávie významnejšie osobnosti, vrátane sídelného prešovského gréckokatolíckeho biskupa P. Gojdiča a svätiačeho biskupa V. Hopku.

Podmienkou k vydarenému priebehu akcie bola mobilizácia bezpečnostného aparátu v Košickom a Prešovskom kraji, ktorá mala intenzívne sledovať akciu po „štátnobezpečnostnej a verejnobezpečnostnej stránke“.

24. 6. 1950 uskutočnilo v Ružbachoch stretnutie 51 osobitne vybratých gréckokatolíckych kňazov s generálnym tajomníkom Ukrajinskej národnej rady a podpredsedom SNR I. Rohaľom-Il'kivom, ktorý oznámil prítomným, že gréckokatolícka cirkev bude v najbližších dňoch likvidovaná a vyzval ich, aby sa exponovali za pravoslávie. Schôdza ukázala, že väčšina kňazov ešte nie je dostatočne pripravená na prestup k pravoslávii. V dôsledku toho sa ako reálnejšia presadila koncepcia, podľa ktorej sa upustilo od konania kňazského malého soboru a rávalo sa iba s veľkým soborom. Za najúčinnnejšie sa považovalo rýchle zvolanie veľkého soboru, ktorý by postavil gréckokatolíkov pred hotovú vec. Dlhšie čakanie by nemuselo viesť k úspechu akcie.

Program konania veľkého soboru ustálila nočná porada v budove sekretariátu prešovského KV KSS. Na sobor do Prešova, ktorý sa konal vo veľkej sále hotela Čierny

orol 28. 4. 1950, privádzali autobusy delegátov a sympatizantov zo širokého okolia. Prichádzali i gréckokatolícki kňazi, ktorých väčšinou pod najrôznejšími zámienkami vylákali z farností a pod policajným dozorom dopravili do Prešova. Okrem organizátorov nikto presne nepoznal pravý cieľ podujatia - vyhlásiť zrušenie užhorodskej únie z roku 1646 a prejsť k pravosláviu. Na podujatí sa zúčastnilo 820 „delegátov“, z toho 73 kňazov, ktorí mali reprezentovať gréckokatolícku cirkev. O kulisu sa postaralo asi 3000 - 4000 dovezených sympatizantov pravoslávia, väčšinou členov komunistickej strany. Až v priebehu oznámili organizátori účastníkom, že ide o sobor, ktorý má definitívne vyriešiť prechod gréckokatolíkov k pravoslávny. Sobor zasadal náročky bez prestávky, aby nebol ohrozený scenár podujatia. Sobor aklamačne a jednomyselne schválil uznesenie a manifest o zrušení únie.

Organizovanie a priebeh soboru svedčí o tom, že nešlo o legitímne rozhodnutie gréckokatolíkov, ale o ofenzívnu akciu, cieľom ktorej bola likvidácia gréckokatolíckej cirkvi. Ešte počas soboru v Prešove KNV prevzal gréckokatolícku katedrálu. Po sobore nasledoval akt odovzdania chrámu pravoslávne biskupovi Alexijovi. Krátko potom sídelného gréckokatolíckeho biskupa odvieďla bezpečnosť do Slávikovej vily v Tatrách. Ďalších významnejších cirkevných predstaviteľov - biskupa V. Hopku, M. Rusnáka, T. Rojkoviča - odvieďli v noci 17. 5. 1950 do internačného kláštora v Báci, kde osobitne dopravili aj P. Gojdiča.

Skutočný dosah likvidácie gréckokatolíckej cirkvi si vtedy inšpirátori akcie do dôsledkov nepremysleli. Podcenila sa vernosť gréckokatolíkov únii. Niektorí najvyšší stranícki činitelia však poukazovali na to, že sa zašlo príďaleko. Pravoslávna cirkev síce dostala pozitívnu odpoveď, list s oznámením, že sa uznáva oprávnenosť a výsledok rozhodnutia prešovského soboru a pravoslávnu cirkev nástupkyňu gréckokatolíckej, no nebolo to stanovisko vlády ako celku, a formulácia listu bola postojom nezainteresovanosti. Tento oficiálny taktický postoj však nič nezmenil na osude

gréckokatolíkov. V realizácii akcie „P“ sa pokračovalo. Predsedníctvo ÚV KSČ v máji rozhodlo začať presvedčiaciu kampaň za prestup na pravoslávie. Miestni stranícki činitelia individuálne presvedčali každého gréckokatolíckeho kňaza, aby podpísal manifest o zrušení únie a prestúpil na pravoslávie - „zjednotil sa“. Sľubovali pri tom materiálne výhody, alebo sa vyhrážali väzením. Pomerne časté boli pokusy získať gréckokatolíckych kňazov pre pravoslávie prostredníctvom ich manželiek. Tým, čo odmietli prestup, najprv znížili alebo úplne zastavili plat; neskôr ich zatkli a prechodne umiestnili v prešovskej a košickej väznici, kde mohli svoj postoj zmeniť. Ak to neurobili, poslali ich do

pracovných táborov, kde sa už nachádzala skupina „reakčných“ gréckokatolíckych kňazov, zatknutých ešte pred prešovským soborom.

Pred prešovským soborom pôsobilo na Slovensku 282 gréckokatolíckych kňazov, z toho 248 vo verejnej duchovnej správe. Podľa správy predsedu SÚC L. Holdoša podpísalo manifest 175 gréckokatolíckych kňazov. Z týchto kňazov sa 103 zjednotilo ; 65 kňazov bolo zaistených a 27 sa skrývalo na neznámom mieste. Aj napriek rôznym metódam nátlaku sa počet „zjednotených“ zvyšoval veľmi pomaly. Navyše veľká časť „zjednotených“ prešla do pravoslávnej cirkvi na základe vonkajšieho nátlaku a nie z vnútorného presvedčenia. Z tejto skutočnosti vyplýva, že celá akcia bola umelou implantáciou pravoslávia do gréckokatolíckeho prostredia. Spomedzi gréckokatolíckych kňazov sa prívržencami pravoslávia stali najmä tí, čo boli už predtým cirkevnou vrchnosťou trestaní za rôzne poklesky, ďalej tí, čo sa politicky exponovali v rokoch 1938-1945, a napokon ukrajinskí kňazi, ktorí hľadali v ČSR útočisko pred likvidáciou cirkvi v Haliči. Gréckokatolícki kňazi, ktorí odmietali prijať pravoslávie, boli odstraňovaní z farností a dodávaní do TNP alebo do internačného tábora Podolíneec.

2.2 Akcia „P-100“

Keď sa komunistickí činitelia presvedčili, že významná časť kňazov odmieta prestúpiť na pravoslávie, riešilo situáciu radikálne - vystaňovali ich do Čiech alebo do iného kraja Slovenska. Na vystaňovanie mali byť určení aj internovaní v Podolínci a ďalších strediskách. Rátalo sa s tým, že k svojim odchádzajúcim rodinám sa pripoja aj niekoľkí skrývajúci sa gréckokatolícki kňazi. Tým sa mal dosiahnuť dvojaký účinok: zbaviť sa internovaných kňazov a znížiť počet ukrývajúcich sa kňazov. Predkladatelia správy navrhovali uskutočniť akciu do zimy postupne tak, ako sa budú vytvárať ubytovacie možnosti v Čechách. Akcia dostala názov „P--100“, podľa odhadovaného počtu rodín, ktoré sa mali vystaňovať.

Zo svojho bydliska bolo vystaňovaných 124 gréckokatolíckych kňazov s rodinami. Realita deportácií bola krutá. Spravidla tri dni po doručení dekrétu sa rodina musela vystaňovať. V niektorých prípadoch mali na to iba 24 hodín. Rodinám gréckokatolíckych kňazov síce určili miesta pobytu, no tí na mieste zistili, že pre nich často nebolo pripravené žiadne, ani len provízorne bývanie. Často sa stávalo, že niektoré deti museli ostať v opatere príbuzných, čím sa rodiny umelo trhali. Gréckokatolícki kňazi po deportácii do Čiech pracovali väčšinou ako robotníci na JRD a štátnych majetkoch, na stavbách a v lesoch. Ich návratu na Slovensko bolo zabráňované

administratívnou cestou (vysoké pokuty za účinkovanie bez štátneho súhlasu, určenie pobytu trestnou komisiou a pod.). Od konca 50. rokov sa predsa postupne začali vracat' na Slovensko. Aj napriek krutému postihu a náboženskému útlaku žiadali návrat do svojich farností, s podmienkou, že tam prídu ako gréckokatolícki, nie pravoslávni kňazi.

Po deportácii gréckokatolíckych kňazov sa ukázalo, že tzv. konsolidačný proces je procesom dlhotrvajúcim a rýchlo vyškolení pravoslávni kňazi nestačia plniť svoje úlohy. Z tejto mravnej krízy sa pravoslávie na Slovensku dostávalo iba pomaly a ťažko. Časť veriacich, aj napriek snahám mocenských štruktúr, dala prednosť rímskokatolíckej cirkvi. Existovali malé, ale odolné skupiny veriacich, ktorí ostali verní gréckokatolíckej cirkvi a náboženské obrady si vykonávali sami bez kňaza na cintorínoch, pri krížoch alebo tajne v domoch. Niekedy medzi nich prichádzali ukrývajúci sa gréckokatolícki kňazi a tí im vysluhovali obrady.

3 PRAKTICKÁ ČASŤ

3.1 Cieľ prieskumu

Cieľom tohto prieskumu bolo: - zistiť informácie o vedomostiach mladých ľudí z obdobia prenasledovania kresťanov totalitným režimom

- získať informácie o ich vlastnom postoji a názore k týmto udalostiam

- dozvedieť sa o živote veriacich počas prenasledovania a perzekúcií.

3.2 Predmet prieskumu

Predmetom prieskumu boli vedomosti a názory mladých ľudí v otázkach boja komunistov proti cirkvám, prenasledovania a života členov cirkví počas tohto obdobia a zážitky prenasledovaných veriacich.

3.3 Objekt prieskumu

Objektom prieskumu v oblasti zisťovania názorov a vedomostí o prenasledovaní boli študenti Gymnázia v Stropkove vo veku od 14 do 19 rokov. Tohto prieskumu sa zúčastnilo 90 respondentov. Objektom prieskumu v oblasti získavania informácií o živote v období prenasledovania boli členovia cirkví. Tohto prieskumu sa zúčastnili 4 osoby.

3.4 Metódy prieskumu

Metódy získavania faktov: - rozhovory

- dotazník

Metódy spracovania faktov: - porovnávanie

- analýzy, syntézy

- štatistické metódy

3.5 Stanovenie hypotéz

Hypotéza č. 1: Predpokladám, že študenti majú vedomosti o období prenasledovania počas totalitného režimu, väčšina mladých ľudí pozná aj životy prenasledovaných.

Hypotéza č. 2: Predpokladám, že väčšina mladých ľudí je presvedčená o tom, že cirkev pre komunistický režim nebola hrozbou.

Hypotéza č. 3: Predpokladám, že väčšina mladých ľudí by kvôli viere nikdy nič neobetovala.

Hypotéza č. 4: Predpokladám, že pre prenasledovaných bolo toto obdobie života veľmi ťažké a že kvôli svojmu vierovyznaniu mali problémy najmä s presadením sa v práci, škole a spoločenskom živote.

3.6 Rozprávania prenasledovaných

Osoby, ktoré sa zúčastnili tejto časti prieskumu, poznám zo svojho okolia. Na základe informácií o tom, že boli počas komunistického režimu prenasledovaní, som s nimi nadviazala kontakt a po ich súhlase sa uskutočnil rozhovor, ktorý som spracovala ako rozprávanie.

Prenasledovanie kresťanov znemožňovalo veriacim, ktorí sa zúčastnili tohto prieskumu, najmä študovať v školách, o ktoré mali záujem a naplno sa venovať svojej práci a záľubám. Boli pripravení na to, že tieto veci budú musieť obetovať svojej viere a trpieť diskrimináciu a ponižovanie. Žili pod veľkým psychickým nátlakom, ale nikdy nedali prednosť materiálnym výhodám. Aj napriek tomu, že mali v tomto období veľké problémy, uvedomovali si svoju zodpovednosť za druhých a pomáhali im s vedomím, že im to môže len sťažiť ich situáciu. Títo ľudia boli a sú plní odvahy a sily, ktorými spolu s pevným charakterom premožli kruté obdobie totalitného režimu.

Rozprávania sú anonymné, pretože z pochopiteľných dôvodov si rozprávajúci žiadali neuverejňovať svoje mená.

3.6.1 Rozprávanie č. 1

Do kláštora som nastúpil ako dvanásťročný v školskom roku 1948/1949. Boli sme skupina mladých chlapcov, ktorí sa prihlásili do tzv. juvenátu, tam sme boli ako v internáte a chodili sme do štátnej školy, gymnázia, ja konkrétne do 2.B. Bol som tam iba šesť mesiacov, pretože nášho, ako sme ho volali riaditeľa juvenátu zavreli a odvtedy nás začali postupne prepúšťať. Za ten krátky čas som tam zažil duchovnú obnovu, dnešnými slovami môžeme povedať duchovné prebudenie. Pocítil som tam lásku kňazov k nám a medzi sebou a lásku Kristovu, ktorú v nás vzbudili. Toto sa mi zapáčilo a zostalo v srdci na celý život. To dobro Kristovo, Jeho láska, ktorú som tam pocítil a po ktorej som túžil a po ktorej túžim dodnes.

Po šiestich mesiacoch som prišiel domov. Zostal som misionárom. Na vojne sa tiež o mne dozvedeli a volali ma „farárko“, s čím som mal problémy. Mal som v sebe odpor k tomu novému, čo bolo protináboženské, pretože som vedel kde je pravda, láska, dobro - - u Krista,

v náboženstve. Oni to ukazovali ako zlo. Ja som s tým nesúhlasil. A preto som na tento režim, na tento systém zanevrel. Nebol som v pionierskom alebo zväzackom združení, v komunistickej strane, ale v tunajšej opozícii, dnes by sme mohli povedať disident, ktorý musel mlčať a znášať krivdu. Keďže som bol mladý, nedali ma nikde, poslali ma k rodičom. Väznenie som teda nezažil, iba diskrimináciu, pretože učitelia vedeli kde som bol pol roka, čo som začal. Pokračoval som v duchovnom živote. Rád som chodil do chrámu, na Služby Božie, modlil sa.

Na začiatku môjho štúdia na gymnáziu v roku 1953 nám dali podpísať a poslať na farské úrady výstup z cirkvi, odhlášku. Ja som to odsudzoval a tak som to neposlal nikde. A aj preto ma nemohli prijať na vysokú školu. Tí, ktorí vystúpili, boli slávni, boli vo vedúcich zväzackých funkciách, mali prístup k vysokým školám a ku všetkému. My ostatní, ktorí sme boli opačného názoru, museli sme trpieť diskrimináciu.

Potom som išiel k sestre, kde som aj pracoval. Objednal som si tam na pošte Katolícke noviny, ktoré mi nedali. Povedali, že oni také noviny nebudú objednávať. Raz som uvidel na múroch, plotoch plagáty oznamujúce zhromaždenie, kde sa budú prednášať proticirkevné témy. Vtedy som bol členom ROH, pretože každý musel byť členom, bola to odborová organizácia. Keď som to videl viackrát, išiel som na vedenie ROH a oznámil som, že vystupujem, pretože ROH organizuje protináboženské kurzy a prednášky. Povedal som, že ja som veriaci človek a tak som sa stal podozrivým. Začali ma špehovať. Do izby, ktorá bola vedľa (býval som v dvojbunke), nasadili tajného špióna, ktorý nikde nepracoval. Nikdy so mnou nechcel hovoriť. Mali sme spoločnú umyvárku, ale nikdy sme sa nestretli. Sledoval ma.

Vrátil som sa k rodičom, pretože boli starší, nevládali chodiť na kontingenty a tak som im pomáhal. Tam za mnou prišiel jeden kňaz s tým, že je možnosť utiecť do zahraničia, tajne, či súhlasím. Ja som súhlasil. Mali sme utiecť cez Bratislavu. Plán mi povedali až neskôr, pretože útek sa nám nepodaril. Skupinu predom mnou chytili a tak nám zamedzili prechod. Keď som neskôr študoval v Bratislave, povedal mi o tom spolubrat. Nachádzala sa tam studňa, ktorá bola taká hlboká, že bola až na úrovni Dunaja a bola neďaleko od tejto rieky. Niektorým skupinám sa podarilo utiecť. Dostali skafandre a preplávali na rakúsku stranu. Už som sa tam nedostal.

Tak sme išli s dotýčným kňazom k Ružomberku. Neďaleko mesta sme si prenajali domček a bývali sme spolu, ale ani tam sme nemali pokoj. Vedeli o nás, že môj spolubývajúci je kňaz a ja som tam s ním. Často nás navštevovali príslušníci ŠtB a brali ho na výsluch. Raz prišiel rad aj na mňa. Prišli večer a zobrali ma. Vypočúvali ma. Kázali mi napísať svoj životopis. Neuviedol som v ňom zmienku o mojom pobyte v kláštore. Oni sa toho chytili. Pýtali sa,

prečo som to nenapísal. Ja som povedal, že to trvalo len šesť mesiacov, to nebola až taká veľká udalosť v živote mladého človeka. Potom som sa „obul“ ja do nich. Pýtal som sa, prečo nám zničili náboženstvo, urobili nás pravoslávnyimi a my nimi nie sme, prečo nám zobrali národnosť. Spomenul som im aj súd v Haagu, ktorý už vtedy existoval a odvtedy so mnou nekomunikovali.

Cítili sme diskrimináciu. Keby som študoval, mohol som ísť do zahraničia. Boli sme zaradení do 3. skupiny – občania, ktorí mali prístup len k práci s motykou či lopatou. Mnohí z nás odpadli, mnohí sme zostali. Po nástupe Dubčeka som si vzal dovolenku a organizoval petíciu za obnovu gréckokatolíckej cirkvi, aspoň tak som pomáhal.

Prihlásil som sa na štúdiá, do Bratislavy som nastúpil ako 33-ročný, ako 38-ročný som bol vysvätený za kňaza. Keď sme bývali ešte v Ružomberku, vo vedľajšej obci býval istý kňaz, ktorý bol v tom čase mojím spovedníkom, chodil som k nemu na ponaučenia, duchovné vedenie, tam som si spravil noviciát, bol som rok v skúšobnej dobe, zoznamoval som sa s rehoľou a tajne prijal obliečku.

Toto obdobie bolo pre mňa veľmi, veľmi ťažké. Večer som počúval rádio, sledoval som Vatikánsky koncil, bol som duchovne spojený s cirkvou. Nemali sme vtedy kňaza. V chráme sme spievali iba časti ľudu, pomodlili sme sa zopár modlitieb a išli sme domov. Takým spôsobom sa napríklad aj sobášilo, v tých rokoch sa neskladali prisahy. Súcitil som s ľuďmi, s kňazmi, obdivoval som ich, vážil si ich, stali sa pre mňa hrdinami trpiacimi za Krista. Boli sme spojení v modlitbách. Raz k nám prišiel jeden kňaz v noci, aj u nás spal, povodil som ho po domoch, kde spovedal, krstil. Neskôr sa ma jeden donášač vypytoval, či tu bol kňaz. Ja som všetko tajil, ale on stále dobiedzal. Ja som nič nepovedal. Nepamätám sa, aby som niekedy zaprel, nepovedal, že som niekde nebol, že neverím. Trpel som tým, že ma odsúvali, ale potešovalo ma to, že trpím za Krista, že som nezaprel svoju vieru.

3.6.2 Rozprávanie č. 2

Nikdy nezabudnem na jednu hodinu náboženstva, ktorú som učil na sviatok sv. Mikuláša. Predo mnou vyučovala do dvanástej hodiny iná učiteľka a ja som potom do trinástej učil náboženskú výchovu. Vonku v ten deň hrialo slnko a tak učiteľka otvorila v triede okná. Keď som prišiel do triedy, okná som nechal otvorené, nezatváral som ich. V triede boli žiaci 4., 5. a 6. triedy, ktorí už vedeli dobre spievať a tak sme spievali piesne. Neskôr, keď som bol doma, zazvonil telefón. Zdvihla ho moja manželka, hovor som však mal ja. Bol to telefonát z okresu. Myslel som si: „Veď ja som predsa nič nespravil.“ Bolo to kvôli spomínanej hodine

náboženstva. Nieкто nás počul spievať a nahlásil to. Ja som do telefónu povedal: „Počúvajte, pán tajomník, ja som spieval a budem spievať.“

3.6.3 Rozprávanie č. 3

Pracoval som v Prešove, kde som aj prechodne býval. Vyučil som sa za automechanika a popri zamestnaní som dokončil aj priemyselnú školu. Navštevoval som pravidelne chrám, chodil som na Služby Božie, pristupoval som k sv. Eucharistii. Už počas štúdií som si všimol, že za mnou začali chodiť podozrivé osoby, mal som akýchsi „sprievodcov“, ktorí ma sprevádzali. Na začiatku som si to však neuvedomoval. Cez mojich známych som sa dozvedel o stretnutiach mladých ľudí – akomsi náboženstve pre dospelých, kde sa asi hodinu modlili, rozprávali. Raz som prišiel na takéto stretnutie, bolo to pre mňa veľmi zaujímavé, pretože už ako chlapec som chodil do chrámu, potom som sám čítal knihy, a tak mi to stretnutie urobilo radosť. Aj doma sme sa modlili s rodičmi, chodili sme na odpustové slávnosti. Odmalička som sa kamarátil aj a farskými chlapcami, ktorí bývali v našej dedine spieval som s nimi, chodil koledovať.

Po maturite som mal možnosť ísť do Čenstochovej v Poľsku. Tam som videl mladých ľudí z Varšavy, ktorí týždeň alebo dva týždne, už si presne nepamätám, myslím že tá cesta trvala týždeň, 30 000 ľudí išlo pešo, zastavovali sa v dedinách a mestách, bol to ich apoštolát, ich manifestácia vo vtedajších časoch, keď bol u nás socializmus. O tejto udalosti som potom rozprával v práci, ako automechanik, keď som ešte navštevoval priemyselnú školu. O krátky čas za mnou prišiel istý človek a povedal mi, aby som sa dostavil na Oddelenie pasov a víz v Prešove. Tak som tam prišiel. Pýtali sa ma, s akými mladými ľuďmi som sa stretával a tiež na jednu moju cestu. Povedal som, že som tam bol s kamarátom, pretože vtedy som ešte nepoznal triky a ťahy ŠtB, tajnej polície.

Potom so mnou začali rozprávať o tom, že ja, mladý človek, ako to že chodím do chrámu, na odpustové slávnosti. Pýtali sa, s kým som bol v Poľsku. Odpovedal som, že s kamarátom. Pýtali sa ďalej: „A kto je ten tvoj kamarát?“ Odpovedal som: „Ja som nikomu nič neurobil. Nevidím dôvod, aby som Vám mal hovoriť, s kým som bol a kde som bol. Nepristihli ste ma pri nijakých priestupkoch a takto mi leziete do môjho svedomia. Tu niečo nie je v poriadku. Pozerám sa na to tak, že ma vediete k niečomu takému, čo sa mne protiví. Nerozumiem tomu o čom sa my máme baviť, keď som nikomu nič neurobil. Na základe čoho si dovoľujete liezť mi do svedomia?“ „Takto hovoríš s príslušníkom Štátnej bezpečnosti? Mne nie takí grázlovia prešli cez ruky, nie ako ty, sopliak!“ Po tomto som si v duchu pomyslel: „Tak, fiha, Pane Bože, no tak toto...“ Bol som úplne šokovaný. „A aby si vedel, administratívnym

pracovníkom nebudeš, darmo sa budeš snažiť.“ Navrhoval mi, aby som tam chodil každé dva týždne, že si trochu porozprávame, chcel, aby som donášal. Ja som mu povedal: „Odpusťte, ale ja na to nemám žalúdok.“ Ja by som to nemohol robiť, zhrozil som sa nad tým. Keďže som nechcel hovoriť, tak povedal: „My ťa naučíme rozprávať. Ideme do Košíc, do väzenia. Tam budeš rozprávať.“ Ja som odvetil: „Dobre, ideme. Ja som síce povedal mojim dobrým známym, že idem tu k Vám, aby vedeli, kde som. To spomínam len tak na okraj.“

Nasadol som do auta a viezli ma do Košíc. Na križovatke svietila červená a tak sme museli stáť. Človek, ktorý ma viezol, začal vtedy hovoriť: „Taký mladý človek a on chodí po odpustových slávnostiach, on sa modlí, dennodenne navštevuje chrám.“ Ja som mu povedal: „No, tak normálni kresťania chodia aspoň raz do roka na odpustovú slávnosť. Ja v tom nevidím nič zlé. To je normálna vec pre kresťana. Vyrástol som v kresťanskej rodine, tak prečo sa nad takými vecami čudujete?“ Teraz to rozprávam so smiechom, ale vtedy mi do smiechu celkom nebolo. Počas toho, ako so mu to hovoril, naskočila zelená. Ale pri mojich slovách o každoročnej návšteve odpustových slávnosti mu „zdochol“ motor. On musel štartovať a autá za nami trúbili. Nakoniec sme prišli až k vtedajšej stanici a tam ma potom vysadil. Vystúpil som so smiechom, že už sa to skončilo. Ale to ešte nebol koniec.

Asi o týždeň ma zavolali na iné Oddelenie pasov a víz. Tam si ma podával jeden z ich príslušníkov ŠtB. Pýtal sa ma na kamarátstvo s jedným kňazom. „Aké je kamarátstvo medzi tebou a ním, ty si mladý človek a on už je starý, a kňaz!“ Ja som mu povedal, že v tom nič zlé nevidím, že môžem mať kamarátov i starších, i mladších: „Ja som nikomu nič neurobil, a ak áno, tak mi to dokážte.“ Držal ma tam dlhší čas, približne 45 minút. Nakoniec som tam musel nechať cestovný pas a asi o tri dni som dostal list s oznámením, že nie je v záujme krajiny, aby som navštevoval cudzie štáty vrátane socialistických. Tak som sa poradil práve s dotýčným kňazom, ktorý mi povedal: „Synu, ty sa netráp, toto ešte nie je nič. Musíš im napísať list, že patriš do pracujúcej triedy, že máš právo na odpočinok, na dovolenku.“ Napísal som odvolanie. I napriek tomu bola moja žiadosť zamietnutá a pas som dostal späť až po Zamatovej revolúcii.

Pred maturitou som mal tiež problémy. Z mojej dediny niekto poslal list, kde som bol opísaný v komunistickom duchu. Keď som potom išiel na prijímacie pohovory na vysokú školu, neprijali ma. Jeden môj spolužiak z priemyselnej školy sa dostal na vedúcu pozíciu v závode a mňa si ešte s jedným kamarátom prizval na pomoc. Tak som sa rozlúčil v dielni s mechanikmi s ktorými sme spolu opravovali. Po dvoch týždňoch si ma zavolať riaditeľ podniku a povedal mi: „Pri všetkej úcte musím Vám oznámiť, že toto miesto je síce voľné, ale nie pre Vašu osobu. Vy nemôžete byť tu. Nemajte mi to za zlé, ale nado mnou sú vyššie

kruhy, ktoré ja musím rešpektovať. Je mi to nepríjemné ale musím to urobiť.“ Ja som na to reagoval tak, že som podal výpoveď zo zamestnania. Nedali mi okamžitú výpoveď, ale musel som ešte mesiac pracovať v dielňach.

Nakoniec mi to aj vyhovovalo. Po mesiaci som prišiel domov. Moja mamka ochorela a sestra sa vydávala, tak som pomáhal v týchto záležitostiach. Presťahoval som sa bližšie k rodisku a pracoval som tam. Môj otec bol nešťastný, keď som sa každý rok hlásil na vysokú školu a neprijímali ma. Medzitým som bol aj pri vojsku. Keď som chcel ísť na spoveď alebo na Službu Božu, chodil som vtedy, keď ostatní išli na plaváreň, vtedy som mal možnosť. Dal som chlapcom päťdesiat korún a povedal som im, že idem za dievčaťom. Ale išiel som do chrámu a naspäť som sa vrátil spolu s ostatnými. Raz ma poslali na kurz do jedného slovenského mesta. Tam mi jeden človek dal môj osobný spis, s ktorým som mal prísť k druhej jednotke. Moje meno tam bolo podčiarknuté a pod ním bolo napísané, že som potenciálny bohoslovec a hlásim sa za kňaza, toto bolo podčiarknuté modrou farbou. Červeným bolo podčiarknuté, že moji najbližší súrodenci sú v západnej Európe a za oceánom.

Keďže som mal vo vtedajšom bydlisku problémy, našiel som si prácu v inej časti krajiny. Urobil som si aj gymnaziálnu maturitu. Na vysokú školu som bol nakoniec, na siedmy pokus, prijatý. No ešte aj predtým si ma podali dvaja muži v stredných rokoch, pýtali sa ma, či nezneužijem moc ako kňaz, či nebudem ľuďom odporúčať úteky z krajiny. Počas prvého roku štúdia som neprišiel domov na Veľkú noc, pretože som sa bál, že nebudem mať pokoj. Domov som prišiel až na Vianoce.

Pamätám si ešte na isté stretnutie kňazov, kedy jeden z nás rozprával skúsenosť zo strednej školy. Študoval vtedy vo štvrtom ročníku. Po tom, čo podal prihlášku na teológiu, vedenie školy zareagovalo vyhlásením, že si štyri roky chovali na prsiach zmiju a nevedeli o tom.

3.6.4 Rozprávanie č. 4

Na vyučovanie náboženstva som chodil pravidelne až do 6. ročníka. Keď som si podal prihlášku aj v 7. ročníku, prišlo upozornenie z Okresného výboru, že ako je to možné, aby si niekto v 7. ročníku v socialistickej škole dovolil podať prihlášku na náboženstvo. Upozornenie dostala triedna učiteľka, ktorá si zavolala moju mamu. Vysvetlila jej, že ak bude trvať na tom, aby som navštevoval hodiny náboženstva aj naďalej, bude mať z toho problémy, lebo na ňu tlačia až z Okresného výboru. Mama, aby nerobila problémy triednej, prihlášku stiahla.

Počas štúdia na strednej škole (SOUP Vranov n/T) som sa dozvedel nemilú skutočnosť. Po jednom rodičovskom združení triedna učiteľka povedala mojej mame, že som nemal byť

prijatý na žiadnu strednú školu, lebo moje meno bolo označené červenou farbou ako nevhodné až nebezpečné pre socialistickú spoločnosť kvôli hlbokému náboženskému presvedčeniu. Triedna učiteľka ďalej povedala mame, že oni na to nebrali ohľad a bol som prijatý na školu dokonca bez prijímacích skúšok. To už bol rok 1989, niekoľko mesiacov pred Nežnou revolúciou.

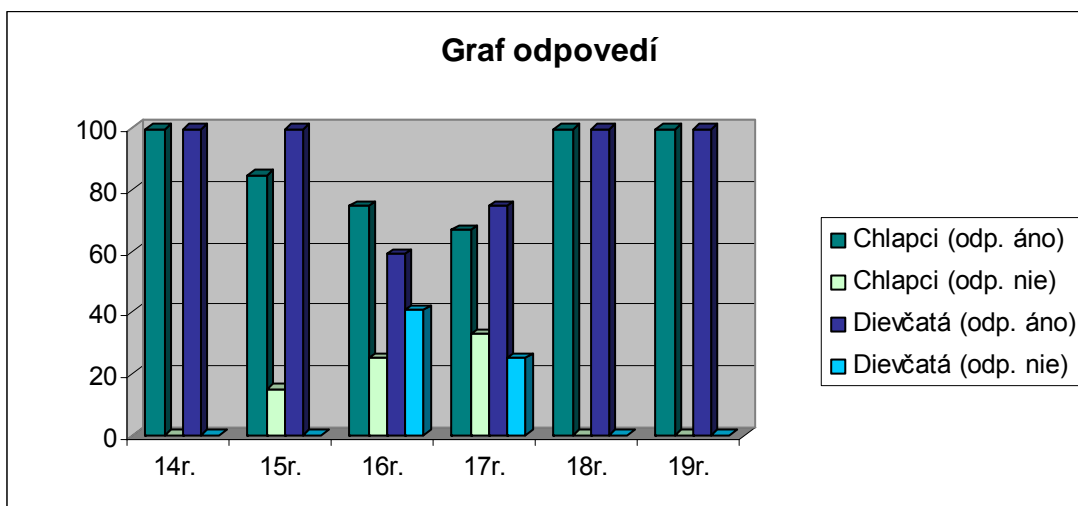
I napriek tomu , že moje meno označili ako nevhodné pre spoločnosť, som ukončil túto strednú školu v r. 1993 maturitnou skúškou s vyznamenaním a potom dosiahol aj vysokoškolský diplom v odbore všeobecná katolícka teológia.

3.7 Analýza dotazníka

Otázka č. 1: Počul si už o prenasledovaní kresťanov počas komunistického režimu?

Tabuľka č. 1

VEK	14r.	15r.	16r.	17r.	18r.	19r.	SPOLU
CHLAPCI							
áno	8	11	6	2	1	2	30
nie	0	2	2	1	0	0	5
DIEVČATÁ							
áno	7	23	10	3	3	1	47
nie	0	0	7	1	0	0	8
SPOLU							
áno	15	34	16	5	4	3	77
nie	0	2	9	2	0	0	13

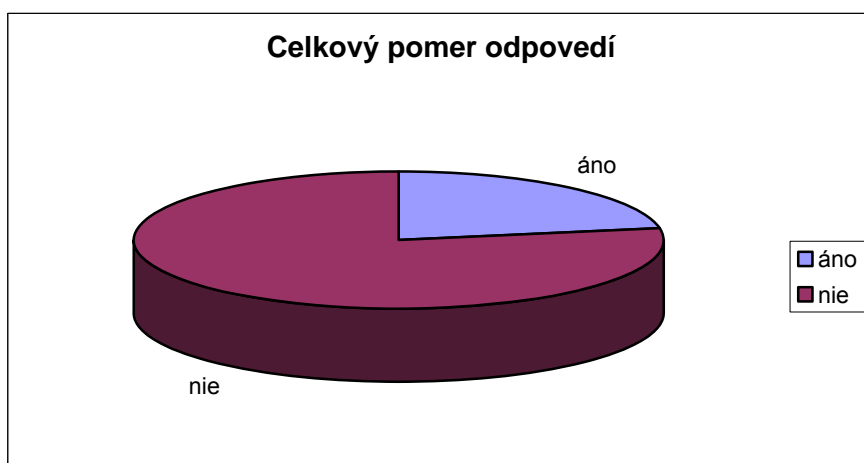
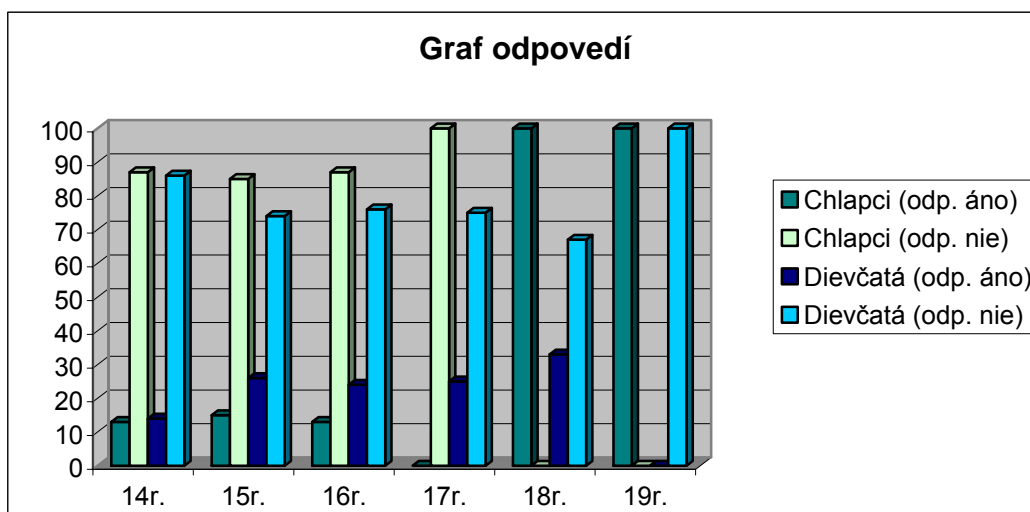

Z tabuľky č. 1 vyplýva, že 86% respondentov pozná obdobie prenasledovania. Najčastejšie odpovedali kladne respondenti vo veku 14, 18 a 19 rokov.

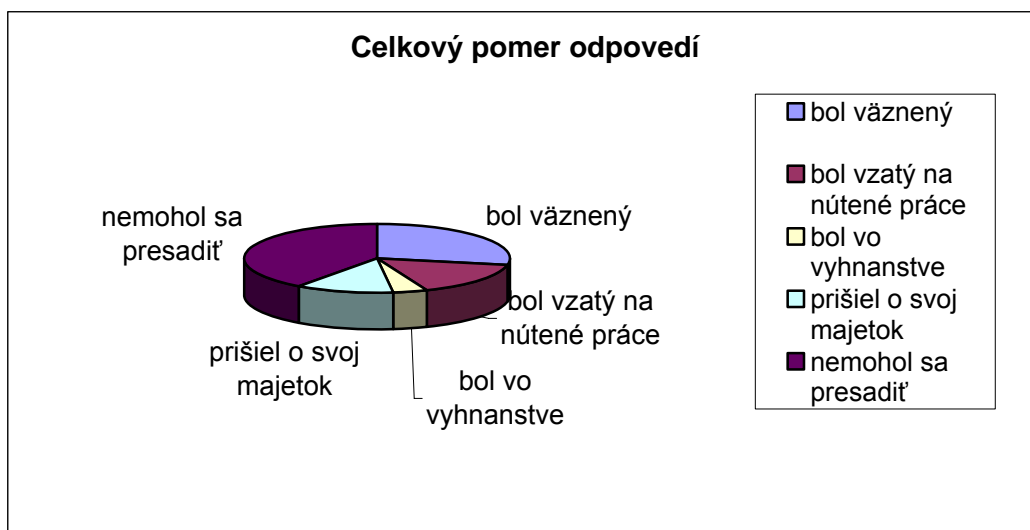
Otázka č. 2: Poznáš niekoho v svojom okolí, kto bol prenasledovaný pre svoju vieru v tomto období?

Tabuľka č. 2

VEK	14r.	15r.	16r.	17r.	18r.	19r.	SPOLU
CHLAPCI							
áno	1	2	1	0	1	2	7
nie	7	11	7	3	0	0	28
DIEVČATÁ							
áno	1	6	4	1	1	0	13
nie	6	17	13	3	2	1	42
SPOLU							
áno	2	8	5	1	2	2	20
nie	13	28	20	6	2	1	70

Z tabuľky č. 2 vyplýva, že 22% respondentov pozná človeka v svojom okolí, ktorý bol prenasledovaný. Najčastejšie odpovedali kladne študenti vo veku 15, 18 a 19 rokov.

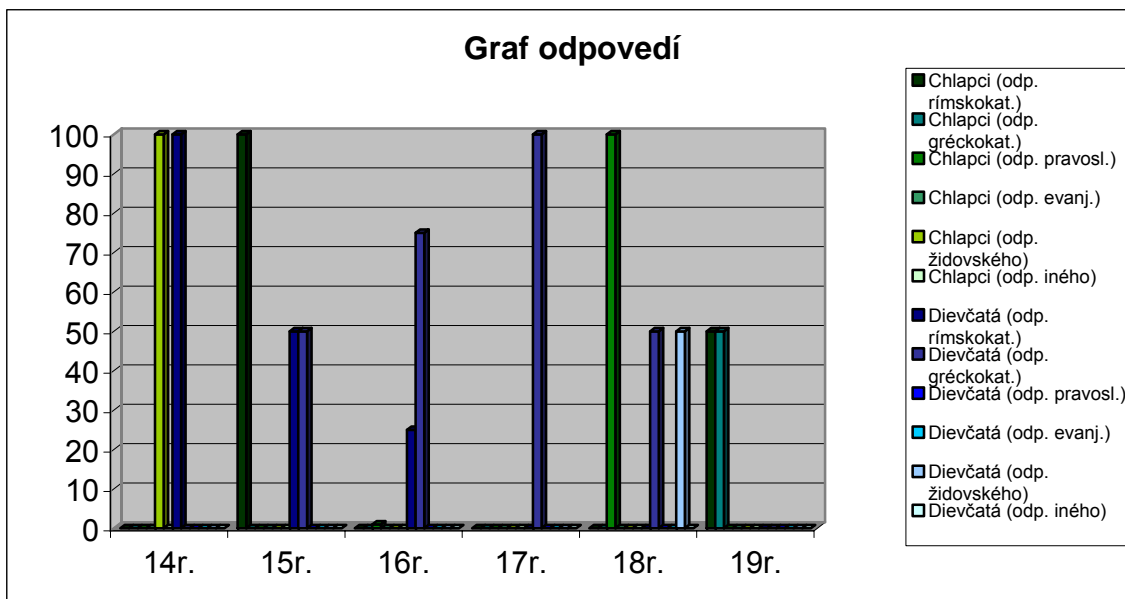

Z tabuľky č. 3 vyplýva, že najviac prenasledovaných, ktorých život poznajú respondenti, sa nemohlo presadiť v spoločnosti, nájsť prácu, študovať (40%). 28% prenasledovaných bolo väznených, 16% bolo vzatých na nútené práce, 4% boli vo vyhnanstve a 12% prišlo o svoj majetok.

Otázka č. 4: Akého je vierovyznania?

Tabuľka č. 4

Vek	14r.	15r.	16r.	17r.	18r.	19r.	SPOLU
CHLAPCI							
rímskokatolíckeho	0	2	0	0	0	1	3
gréckokatolíckeho	0	0	0	0	0	1	1
pravoslávneho	0	0	1	0	1	0	2
evanjelického	0	0	0	0	0	0	0
židovského	1	0	0	0	0	0	1
iného	0	0	0	0	0	0	0
DIEVČATÁ							
rímskokatolíckeho	1	3	1	0	0	0	5
gréckokatolíckeho	0	3	3	1	1	0	8
pravoslávneho	0	0	0	0	0	0	0
evanjelického	0	0	0	0	0	0	0
židovského	0	0	0	0	1	0	1
iného	0	0	0	0	0	0	0
SPOLU							
rímskokatolíckeho	1	5	1	0	0	1	8
gréckokatolíckeho	0	3	3	1	1	1	9
pravoslávneho	0	0	1	0	1	0	2
evanjelického	0	0	0	0	0	0	0
židovského	1	0	0	0	1	0	2
iného	0	0	0	0	0	0	0

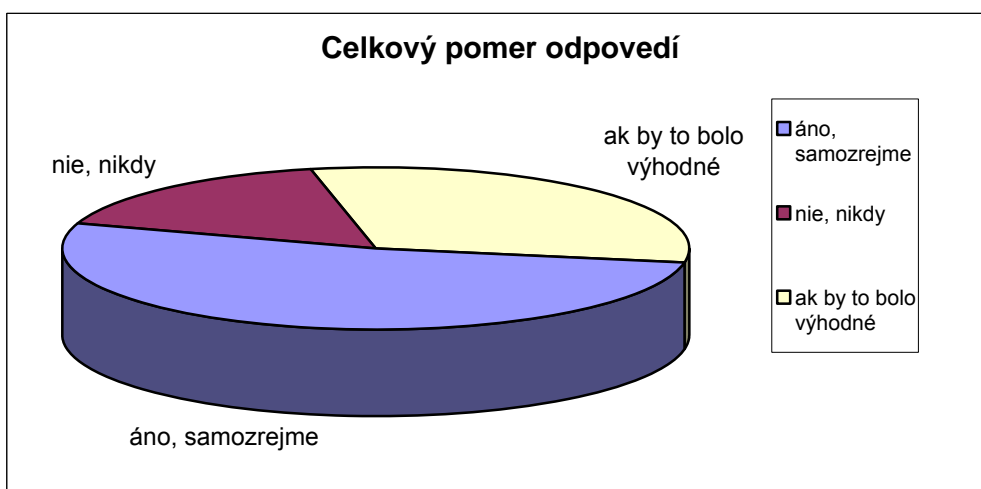
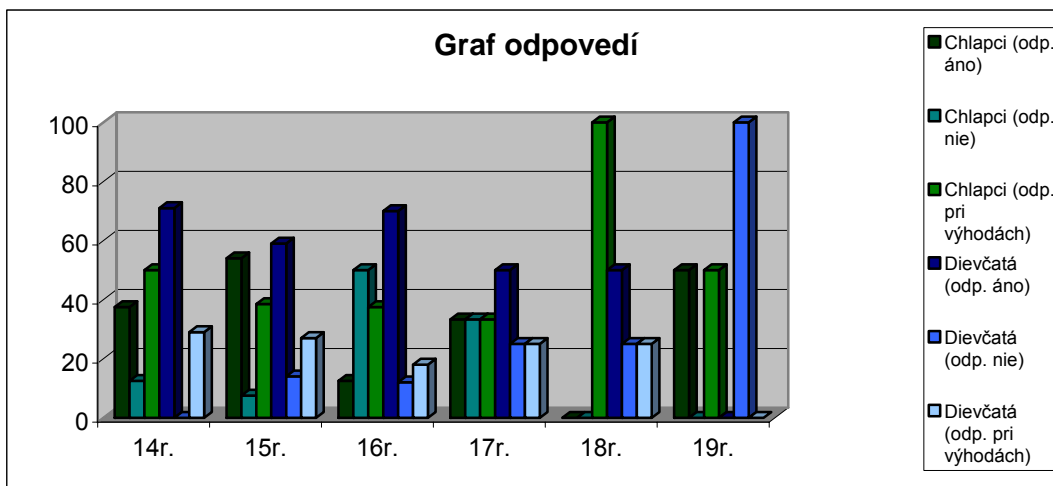

Z tabuľky č. 4 vyplýva, že väčšina prenasledovaných má rímskokatolícku (38%) alebo gréckokatolícku (43%) vieru. Pravoslávne vierovyznanie má 9,5% prenasledovaných, židovské vierovyznanie má tiež 9,5% prenasledovaných. Evanjelické alebo iné vierovyznanie nemá žiaden z prenasledovaných, ktorých poznajú respondenti.

Otázka č. 5: Obetoval by si niečo kvôli viere?

Tabuľka č. 5

Vek	14r.	15r.	16r.	17r.	18r.	19r.	SPOLU
CHLAPCI							
áno, samozrejme	3	7	1	1	0	1	13
nie, nikdy	1	1	4	1	0	0	7
ak by to bolo výhodné	4	5	3	1	1	1	15
DIEVČATÁ							
áno, samozrejme	5	13	12	2	2	0	34
nie, nikdy	0	3	2	1	1	1	8
ak by to bolo výhodné	2	6	3	1	1	0	13
SPOLU							
áno, samozrejme	8	20	13	3	2	1	47
nie, nikdy	1	4	6	2	1	1	15
ak by to bolo výhodné	6	11	6	2	2	1	28

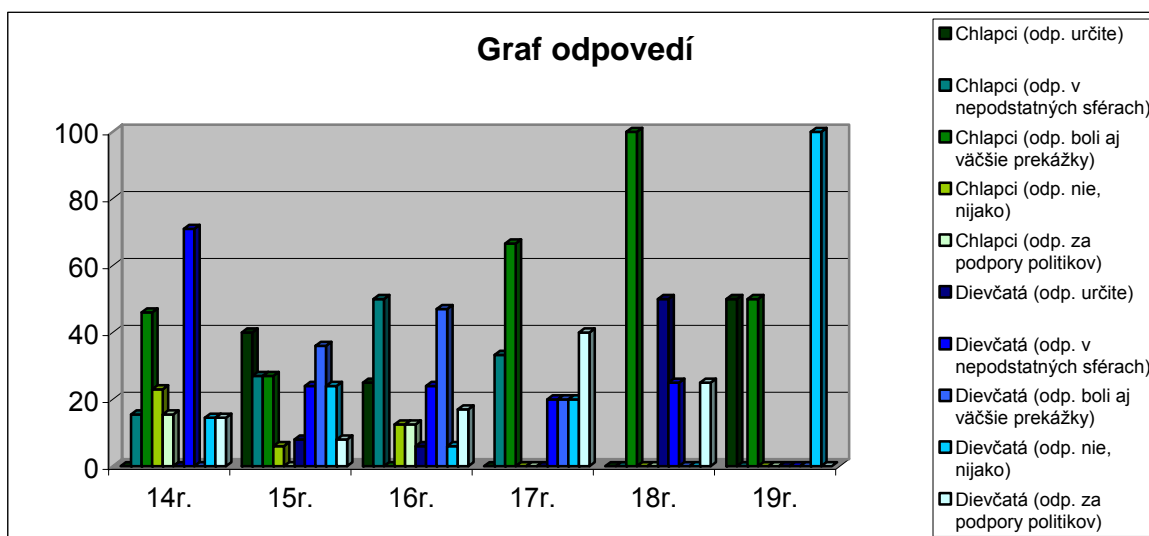

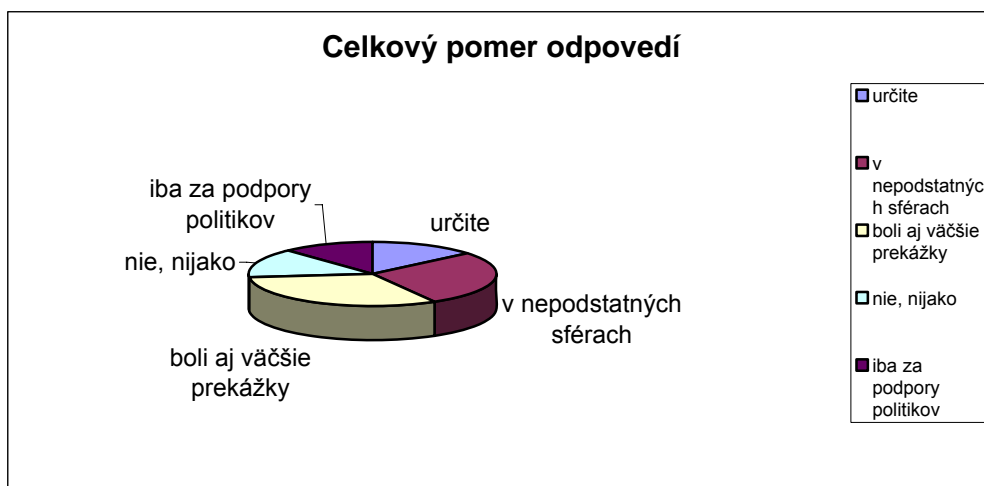
Z tabuľky č. 5 vyplýva, že 52% respondentov by kvôli viere vedela niečo obetovať, 31% respondentov by pre vieru obetovala niečo len vtedy, ak by z toho mala výhody a 17% respondentov by kvôli viere nikdy nič neobetovala. Väčšina opýtaných respondentov si vie predstaviť, že by sa kvôli svojej viere musela niečoho vzdať.

Otázka č. 6: Myslíš si, že presvedčenie predstaviteľov komunistického režimu o hrozbe cirkvi pre rozvoj tohto režimu boli opodstatnené?

Tabuľka č. 6

Vek	14r.	15r.	16r.	17r.	18r.	19r.	SPOLU
CHLAPCI							
určite	0	6	2	0	0	1	9
v nepodstatných sférach	2	4	4	1	0	0	11
boli aj väčšie prekážky	6	4	0	2	1	1	14
nie, nijako	3	1	1	0	0	0	5
iba za podpory politikov	2	0	1	0	0	0	3
DIEVČATÁ							
určite	0	2	1	0	2	0	5
v nepodstatných sférach	5	6	4	1	1	0	17
boli aj väčšie prekážky	0	9	8	1	0	0	18
nie, nijako	1	6	1	1	0	1	10
iba za podpory politikov	1	2	3	2	1	0	9
SPOLU							
určite	0	8	3	0	2	1	14
v nepodstatných sférach	7	10	8	2	1	0	28
boli aj väčšie prekážky	6	13	8	3	1	1	32
nie, nijako	4	7	2	1	0	1	15
iba za podpory politikov	3	2	4	2	1	0	12

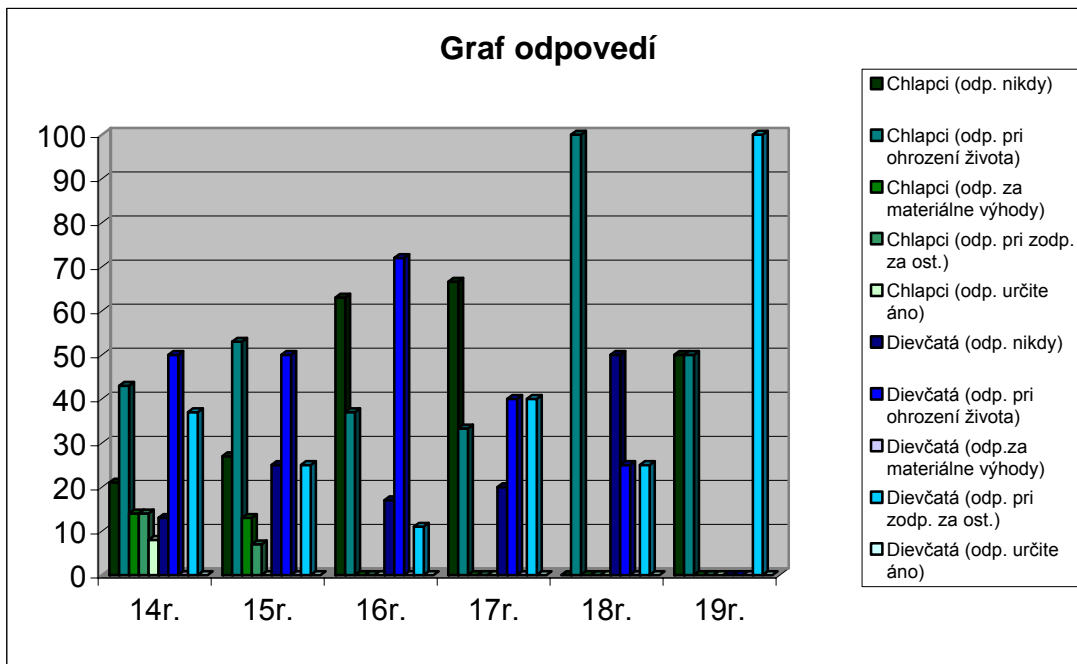

Z tabuľky č. 6 vyplýva, že 14% respondentov pokladalo cirkev za hrozbu pre komunistický režim, 28% cirkev pokladalo za hrozbu len v sférach nepodstatných pre rozvoj režimu, 31% cirkev pokladalo za malú prekážku pre tento režim, 15% respondentov tvrdilo že cirkev totalitu nijako nemohla ohroziť a 12% si myslí cirkev mohla nástup režimu prekaziť iba za podpory politikov. Väčšina opýtaných respondentov brala cirkev ako malú prekážku rozvoja režimu alebo ako prekážku v nepodstatných sférach.

Otázka č. 7: Mali sa podľa teba príslušníci cirkví vzdať svojho vierovyznania počas prenasledovania?

Tabuľka č. 7

Vek	14r.	15r.	16r.	17r.	18r.	19r.	SPOLU
CHLAPCI							
nikdy	3	4	5	2	0	1	15
pri ohrození života	6	8	3	1	1	1	20
za materiálne výhody	2	2	0	0	0	0	4
pri zodpovednosti za iných	2	1	0	0	0	0	3
určite áno	1	0	0	0	0	0	1
DIEVČATÁ							
nikdy	1	6	3	1	2	0	13
pri ohrození života	4	12	13	2	1	0	32
za materiálne výhody	0	0	0	0	0	0	0
pri zodpovednosti za iných	3	6	2	2	1	1	15
určite áno	0	0	0	0	0	0	
SPOLU							
nikdy	4	10	8	3	2	1	28
pri ohrození života	10	20	16	3	2	1	52
za materiálne výhody	2	2	0	0	0	0	4
pri zodpovednosti za iných	5	7	2	2	1	1	18
určite áno	1	0	0	0	0	0	1

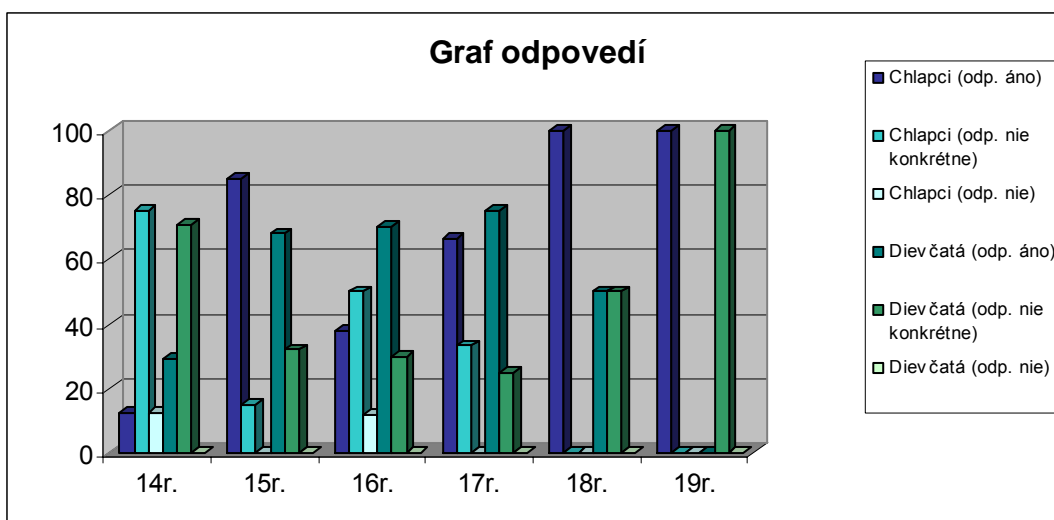

Z tabuľky č. 7 vyplýva, že podľa 27% opýtaných respondentov sa členovia cirkví za žiadnych okolností nemali vzdať svojej viery, podľa 51% respondentov sa nemali vzdať viery ak nebola ohrozená ich sociálna alebo biologická existencia, podľa 4% sa mali vierovyznania vzdať ak by z toho plynuli materiálne výhody 17% respondentov tvrdilo, že sa vierovyznania nemali vzdať ak neboli zodpovední za iných a 1 respondent (0,01%) tvrdil, že veriaci sa počas prenasledovania určite mali vzdať svojej viery.

Otázka č. 8: Poznáš nejakú osobnosť, ktorá položila svoj život kvôli viere počas prenasledovania v 50. rokoch? Ak áno, ako sa volá?

Tabuľka č. 8

Vek	14r.	15r.	16r.	17r.	18r.	19r.	SPOLU
CHLAPCI							
áno	1	11	3	2	1	2	20
nie konkrétne	6	2	4	1	0	0	13
nie	1	0	1	0	0	0	2
DIEVČATÁ							
áno	2	15	12	3	2	0	34
nie konkrétne	5	7	5	1	2	1	21
nie	0	0	0	0	0	0	0
SPOLU							
áno	3	26	15	5	3	2	54
nie konkrétne	11	9	9	2	2	1	34
nie	1	0	1	0	0	0	2

Z tabuľky č. 8 vyplýva, že 60% opýtaných respondentov pozná život nejakej osobnosti ktorá umrela kvôli prenasledovaniu, 38% respondentov už počulo týchto ľudí, ale nevie o nich nič bližšie a 2% respondentov nepoznajú nijakú osobnosť spojenú s prenasledovaním počas komunistického režimu.

Respondenti ktorí uviedli, že poznajú život nejakej osobnosti, najčastejšie uviedli mená: o. b. Pavel Peter Gojdič, OSBM,
o. b. Ján Vojtaššák,
o. Metod Dominik Trčka, CsrR,
s. Zdenka Schelingová.

3.8 Hodnotenie hypotéz

Hypotéza č. 1: V tejto hypotéze som predpokladala informovanosť mladých ľudí o období prenasledovania kresťanov počas komunistického režimu a o živote v týchto rokoch. Táto hypotéza sa potvrdila, pretože 86% opýtaných respondentov už počulo o tomto období. Aj keď len 22% opýtaných pozná prenasledovaných v svojom okolí, 60% respondentov pozná život nejakej osobnosti z tohto obdobia a 38% už aspoň počulo o týchto ľuďoch. Z toho vyplýva, že aj druhá časť hypotézy sa potvrdila.

Hypotéza č. 2: V tejto hypotéze som predpokladala, že väčšina mladých ľudí uvedie, že cirkev pre tento režim nebola hrozbou. 60% respondentov cirkev pokladalo iba za malú prekážku alebo prekážku v nepodstatných sférach. 15% respondentov uviedlo že cirkev pre komunistický režim nepredstavovala žiadnu hrozbu. Z toho vyplýva, že hypotéza sa potvrdila.

Hypotéza č. 3: V tejto hypotéze som predpokladala, že mladí ľudia nie sú ochotní obetovať niečo kvôli svojmu vierovyznaniu. Táto hypotéza sa nepotvrdila, pretože 52% respondentov by bola ochotných sa kvôli viere niečoho vzdať a 31% by kvôli viere niečo obetovalo, aj keď len pri plynutí výhod.

Hypotéza č. 4: V tejto hypotéze som predpokladala, že život v tomto období bol veľmi psychicky aj fyzicky namáhavý a že väčšina respondentov mala problémy najmä s presadením v spoločnosti. Táto hypotéza sa potvrdila v rozprávaniach prenasledovaných.

Záver

Obdobie socialistického režimu v našej krajine i v celej Európe bolo veľmi ťažké a namáhavé najmä pre občanov, ktorí boli pre toto štátne zriadenie nebezpeční či nepohodlní. Žiť v týchto rokoch s čistým svedomím si vyžadovalo silného ducha s presvedčeniami postavenými na morálne dobrých a najmä pevných základoch, odvahu nezradiť ich a pevnú vôľu nedať sa zlomiť zločinnými pokusmi komunistov o vytvorenie ateistického štátu.

Ľudia, ktorých totalitný režim prenasledoval pre svoje vierovyznanie, trpeli v tomto období pod veľkým psychickým tlakom spôsobeným najmä zodpovednosťou za iných, za svoje rodiny, veriacich a farnosti, žiakov. Často sa dostávali do konfliktu svojich morálnych hodnôt a materiálnych výhod alebo dokonca existencie. Mnohí boli pripravení vytrvať až do konca, obetovať svoj život.

Zločiny, páchané nespravodlivo na nevinných ľuďoch by nemali byť utajované a namiesto pravdy podávané zjemnené verzie skutočnosti, ktoré až tak nebolia. O období socializmu je potrebné rozprávať najmä v dnešnej dobe, aby boli hrdinské životy prenasledovaných posilnením pre dnešných ľudí. Prenasledovania v totalitnom režime boli útokmi na kresťanov zvonku, ako na spoločenstvo, ktoré bolo vnútorne spojené a tak sa ani nepodarilo zlomiť ho. Dnes je ale kresťanstvo ohrozované ešte nebezpečnejšími útokmi, pretože sú orientované zvnútra a útočia na jednotlivca, čím sa spoločenstvo veriacich stáva menej stabilnejším.

Svojou prácou som chcela priblížiť mladým ľuďom život v prenasledovaní a ukázať im pravé hodnoty, pre ktoré sa oplatí bojovať. Európa dnes potrebuje kresťanov, ktorí sú si vedomí bohatstva ponúkaného kresťanstvom spoločnosti. Potrebuje svedkov viery, ktorá jediná prináša jednotu a mier, ktorí pochopia a vyložia sociálnu, kultúrnu i politickú prospešnosť evanjeliového posolstva pretože to, čo je kresťanské, je autenticky ľudské a teda osožné pre všeobecné dobro.

Bibliografické odkazy

Smolíková Gabriela a kol., Zločiny komunizmu na Slovensku 1948-1989 I., Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001

Smolíková Gabriela a kol., Zločiny komunizmu na Slovensku 1948-1989 II., Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001

Kováč Dušan, Dejiny Slovenska, Nakladateľství lidové noviny, 1998

Petráčeková Věra, Kraus Jiří a kol., Slovník cudzích slov, Banská Bystrica, Tlačiarne BB, 1997

Dr. Potaš Marián OSBM, Dar lásky, Prešov, USPO Peter Smolík, 1999

Habovštiak Anton, Za mrakmi je moje milované slnko, Bratislava, Vydavateľstvo Nové mesto, 2003

Šmálik Štefan, Veľký štyridsaťročný pôst cirkvi na Slovensku, Bratislava, Charis, 1996

Fedor Michal, Z dejín gréckokatolíckej cirkvi v Československu 1945 – máj 1950, Košice, Byzant, 1993

PRÍLOHY

Zoznam príloh

Dotazník..... príloha A

Príloha A

Dotazník

1. Počul si už o prenasledovaní kresťanov počas komunistického režimu?

A, áno

B, nie

2. Poznáš niekoho v svojom okolí, kto bol prenasledovaný pre svoju vieru v tomto období?

A, áno

B, nie

3. Akým spôsobom sa ho prenasledovanie dotýkalo?

A, bol väznený (alebo jeho príbuzní)

B, bol vzatý na nútené práce

C, bol vo vyhnanstve

D, prišiel o svoj majetok

E, nemohol sa presadiť v spoločnosti, nájsť si prácu, študovať

4. Akého je vierovyznania?

A, rímskokatolíckeho

B, gréckokatolíckeho

C, pravoslávneho

D, evanjelického

E, židovského

F, iné (aké?)

5. Obetoval by si niečo kvôli viere?

A, áno, samozrejme

B, nie, nikdy

C, ak by som z toho mal nejaké výhody

6. Myslíš si, že presvedčenie predstaviteľov komunistického režimu o hrozbe cirkvi pre rozvoj tohto režimu boli opodstatnené?

A, cirkev určite bola hrozbou

B, bola hrozbou v nepodstatných sférach, ale nemohla im prekaziť rozvoj režimu

C, tento režim mal aj väčšie prekážky

D, cirkev totalitu nijako nemohla ohroziť

E, cirkev mohla nástup tohto režimu prekaziť iba ak by mala podporu medzi politikmi

7. Mali sa podľa teba príslušníci cirkví vzdať svojho vierovyznania počas prenasledovania?

A, za žiadnych okolností

B, ak bola ohrozená ich sociálna existencia alebo život tak áno

C, ak by z toho mali materiálne výhody tak áno

D, nie, ak neboli zodpovední za iných, napr. rodinu

E, mali sa určite vzdať svojej viery

8. Poznáš nejakú osobnosť, ktorá položila svoj život kvôli viere počas prenasledovania v 50. rokoch? Ak áno, ako sa volá?

A, áno, poznám život nejakej osobnosti (Ktorá?)

B, počul som o týchto ľuďoch, ale nič bližšie o nich neviem

C, nie, ešte som o nikom nepočul